

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Ἄντρογένο οἱ Κατσαμπαῖοι γυρίζαν ἀπὸ τὸ χωράφι. Ὁ Γιάννης εἶχε στὸν ὄμο του μιὰ τσάπα μικρὴ, μὲ κοντὸ στηλιάρι, κ' ἡ Τασιά λίγες πατάτες σ' ἓνα σακί, πὺν τῖς εἶχαν βγάλει πρωτολούδια ἀπὸ τὸ χῶμα. Ἦταν βασίλεμα ἡλιοῦ, Μᾶης μῆνας, ἡ πρώτη χρονιά τοῦ πολέμου... Οἱ δυὸ γέροι δὲ μιλοῦσαν, μόνο πῆγαιναν ἀργά, κοιρασμένοι ἀπὸ τὸ μεροδούλι, καὶ τὸ μυαλό τους ἔτρεχε στὸν πόλεμο πὺν εἶχε ἀλλάξει τὸν τροχὸ τῆς ζωῆς τους. Γιατί τὰ παλληκάρια βρίσκονταν ὅλα στὸ Μέτωπο. Στὸ χωριὸ δὲν εἶχαν ἀπομείνει παρὰ οἱ γυναῖκες, οἱ λιγιστοὶ γερόντοι καὶ τὰ παιδιὰ. Αὐτοὶ πᾶ κρατούσανε τώρα τὴ δούλειψη τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῆς γῆς. Οἱ γερόντοι βάλανε τὰ δυνατὰ τους, ζώσανε τὰ νεφρά τους, πὺν λέει ὁ λόγος, γιὰ νὰ φτουρήσουνε στὴν περίσπαση, οἱ γυναῖκες ἀνασκουμπωθήκανε, τὰ παιδιὰ παράτησαν τὰ παιχνίδια καὶ δούλευαν κι αὐτὰ στὰ χωράφια. Σύνψυχο τὸ χωριὸ καμῖτευε, ἔσπερνε κλάδευε τ' ἀμπέλια, βωλοκοποῦσε.

— Δύναμις! φώναζε ὁ παπᾶς κάθε Κυριακὴ ἀπὸ τὸ Ἱερό.

Κ' ἦταν σὰ νὰθελε νὰ πῆ:

«Δύναμις, ὡς πὺν νὰ περάσῃ ἡ μπόρα καὶ νὰ γυρίσουν τὰ παλληκάρια μας μὲ τὸ καλό!..»

Ἡ εὐλογία τοῦ Κυρίου πλανιότανε πάνω ἀπὸ τὸ γόνιμο κάμπο, κι' ἄς λείπανε τ' ἀνιρίκια μπράτσα. Καρπερὰ κυμάτιζαν τὰ σιτάρια, τὰ κριθάρια, σὰ χρυσοπράσινη θάλασσα, ὅσο ζύγωνε ὁ καιρὸς τοῦ θερισμοῦ. Τὰ καλαμπόκια εἶχαν

κιάλας ξεπετάξει τὶς φουῖντες τους, σὰ λοφία, πὸν σαλεύανε θριαμβευτικά στὸ ἀνοιξάτικο ἀεράκι. Τὰ κουκιά, οἱ βίγχοι, τὰ λαθούρια, μεστώνανε ὀλοένα κάτω ἀπὸ τὴν πύρα τοῦ ἡλίου. Στὸν ἀέρα, ἔνοιωθε κανεῖς, χυμένη ἀνάκατα τὴ μπουρδιά τοῦ χορταριοῦ μὲ τὴ γλυκόπικρη τῆς ἀνθισμένης ἐλιάς καὶ τοῦ φασκόμηλου.

Τὸ ἀντρόγενο οἱ Κατσαμπαῖοι πηγαίνανε λοιπὸν σιωπηλοὶ καὶ συλλογισμένοι. Εἶχανε κι' αὐτοὶ τοὺς δικούς τους στὸν πόλεμο. Τὸ γυιό τους τὸν Ἀγγελῆ καὶ τοὺς δυὸ γαμπρούς τους: τὸν ἄντρα τῆς Μαριῶς καὶ τὸν ἄντρα τῆς Ρήνας. Τ' ἄλλα παιδιά τους ἦταν καὶ κεῖνα κορίτσια: ἡ Κρινιώ πὸν παντρεύτηκε καὶ χήρεψε, καὶ μιὰ τσουπρά ἡ Βαρσαμή, πὸν ἔστεκε στὸ σπίτι, καρτερώντας κι' αὐτὴ τὴν τύχη της. Καὶ τοὺς τρεῖς τοὺς συλλογιζόνταν οἱ γέροι, μὰ πιὸ πολὺ, ἄχ! τὸ γυιό τους, τὸ στερνοπούλι τους, πὸν σχεδὸν ἀμούστακο ἀκόμη τοὺς τὸν πῆρε ἡ μπόρα τοῦ πολέμου... Μὰ ἡ Ρήνα εἶχε λάβει γράμμα ἀπὸ τὸν ἄντρα της καὶ τῆς ἔγραφε πὼς θὰ τοῦδιναν ἄδεια νὰρθῆ ἑξὼλαμπρα στὸ χωριό, ἔλεγε, νὰ ξεγερέψῃ ἀπὸ μιὰ λαβωματιά, πὸν τὴν πῆρε στὴν τελευταία μάχη «ἀπὸ θράβσμα ὀβήδα» καὶ λίγο ἔλειψε νὰ τότε στείλῃ στὸν ἄλλο κόσμο... Μὰ ὡς τόσο ὁ καιρὸς περνοῦσε κι' ὁ Βασίλης δὲ φαινότανε.

*
* *

Τὸ σπίτι τῆς Ρήνας ἦταν στὸ ἔμπα τοῦ χωριοῦ, κοντὰ στὴ δημοσιά, ἄσπρο, καινούριο.

Βράδιαζε πιά σὰ φτάσανε κεῖ. Ἡ Τασιά εἶπε:

— Γιάννη, περνᾶμ' ἀπὸ τὴ Ρήνα νὰ τῆς ποῦμε μιὰ καλησπέρα;

— Περνᾶμε, παραδέχτηκε ὁ γέρος πάντα καλόβουλος.

— Νὰ τῆς ἀφήσουμε καὶ λίγες πατάτες;

— Νὰ τῆς ἀφήσουμε.

Βρήκαν τὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ γιομάτη κόσμο. Ὅλο τὸ συγγενολοῖ τους, συμπεθέρες, κουμπάροι, κι' ἄλλοι χωριανοί, μπαίνανε, βγαίνανε.

— Ἦρθε ὁ Βασίλης! τοὺς εἶπαν, καλῶς τότε δεχτήκατε!

Καὶ γινότανε, μέσα κι' ἔξω, φωνοκόπι, σαματᾶς, σούρτα-φέρτα... Ὁ Βασίλης εἶχε κείνη τὴν ὥρα φτάσει κι' ἔφερε γράμματα, μηνύματα, πού τὰ μοίραζε χαρούμενη ἢ γυναῖκα του. Καὶ σ' ἄλλους κερνοῦσε κρασί, καὶ στὰ παιδιὰ ἔδινε μύγδαλα καὶ σταφίδες γιὰ τὰ καλωσορίσματα. Ἄμα εἶδε τοὺς γονιούς της, ἔβαλε μιὰ φωνή:

— Μάνα, ἦρθ' ὁ Βασίλης! Ὁ Βασίλης!

— Ποῦντος; ρώτησε συγκινημένη ἡ Τασιά.

— Μέσα καὶ τρώει.

Βρήκανε τὸ γαμπρό τους στρογγυλοκαθισμένο μπροστά στὸ σοφᾶ κι' ἔτρωγε.

Ἦταν ἀξούριστος, γενᾶτος, μὲ τὸ πρόσωπο ψημένο ἀπὸ τὸν ἥλιο, μὲ τὴ στολὴ μπαλωμένη, λερωμένη, ὅμως γιομάτος ὑγεία. Ποτὲ δὲ θᾶλεγες πὼς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε περάσει κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο τοῦ Χάρου... Μπροστά του εἶχε μιὰ σκουτέλα μὲ ψημένα λουκάνικα, δυὸ κρεμμύδια, τυρί, μυτζήθρα, κι' ἔτρωγε. Μ' ἓναν ἐγγλέζικο σουγιά, πού τὸν εἶχε φέρει ἀπὸ τὸ Μέτωπο, τραβοῦσε ἀπὸ ἓνα καρβέλι φέτες ψωμί, μαῦρο, σταρένιο, ἄρπαζε τὰ λουκάνικα καὶ τὰ κατέβαζε μεγάλες μπουκιές, γλήγορα, λαίμαργα...

Γύρω του, παραστέκανε οἱ ἄλλοι ὄρθοι καὶ τὸν κοιτάζανε σὰν κανένα παραῖξο ζῶο κι' ὄλο τότε ρωτούσανε, γιατί ἦταν ὁ πρῶτος πού γύριζε ἀπὸ τὸ Μέτωπο. Ὁ Βασίλης, πότε ἔδινε μιὰ σύντομη ἀπάντηση, πότε δὲν ἔλεγε τίποτα, μόνο μασσουλοῦσε καὶ κατάπινε...

Ἔτσι μπουκωμένος, δέχτηκε καὶ τὰ πεθερικά του. Ἡ Τασιά ἔσκυψε καὶ τότε φίλησε στὸ κούτελο, ὁ Γιάννης τοῦ χᾶιδεψε τὸ κεφάλι.

Καθίσαν ἀντικρύ του, στὸ μεντέρι καὶ βάλθηκαν κι αὐτοὶ νὰ τότε ρωτοῦν. Τότε ὁ Βασίλης ἔχασε πιά τὴν ὑπομονή του.

— Νὰ φάω πρῶτα! νὰ φάω! μούγγρισε. Ὑστερις λέω.

— Τὸν Ἀγγελῆ μας τὸν εἶδες; ἐπέμενε ἢ μάνα λαχταρισμένη.

—“Οχι, βρίσκεται σ’ ἄλλο σύνταγμα αὐτοῦνος . . . Τρεῖς μέρες ἀλάργα . . .” Ἄστε με νὰ φάω! . . .

Γίνηκε σιωπή. Ὁ ἔφεδρος πῆρε ἓνα μεγάλο κρεμμύδι, τὸ κοπάνησε μὲ τὴ γροθιά καὶ ξακολούθησε τὸ μάσσημα.

—Ρήνα, κρασί!

Ἡ γυναίκα τοῦ παρουσίασε τὴν πλόσκα, γιομάτη κοκκινέλι. Ὁ Βασίλης κόλλησε τὰ χεῖλη του κ’ ἔπινε, ἔπινε, καὶ τὸ κρασί ἔσταζε ἀπὸ τὰ μουστάκια του, ἀπὸ τὰ γένεια.

Τέλος, σφουγγίχτηκε, ἔβγαλε μίαν ἀναπνιὰ εὐχαρίστησης καὶ εἶπε :

—“Ἐτσι εἶναι καλά . . . Χόρτασα.

Ἄρχισε τώρα νὰ τοὺς γνωρίζῃ ὅλους, νὰ λέῃ. Μιλοῦσε δυνατά, λεύτερα, γελοῦσε, ἔλεγε ἀστεῖα τοῦ λόχου, φανταρίστικες κουβέντες, διηγότανε ἐπεισόδια. Καμμιὰ φορά, ξανάρχιζε τὸ μάσσημα, ἀλλὰ μὲ τέμπο τώρα, σιγὰ-σιγὰ. Ἐπερνε μὲ τὰ δάχτυλα κανένα μεζέ, τραβοῦσε μιὰ ρουφηξιά κρασί.

—“Ὁ πόλεμος, χμ, δὲν εἶναι παιγνιδάκια. Νὰ σᾶς λέω γὼ καὶ νὰ τρέμῃ τὸ πετσί σας . . . Εἶδανε τοῦτα τὰ μάτια, εἶδανε . . . καὶ τί δὲν εἶδανε . . .

—“Ἀχ, γιὰ τὸν Ἄγγελῃ μας μολόγα μου, Βασίλη, ἔκλαψε ἡ μάνα. Δὲν ἄκουσες καμμιὰ κουβέντα, μαθές; δὲν ἄκουσες τίποτις;

—Δὲν ἄκουσα . . . Εἶναι στὰ Μεχανικὰ αὐτοῦνος . . . Τί ξέρω γὼ;

Γύρισε πάλι τὸ λόγο στοὺς ἄλλους :

—Τὸ λοιπόν, ἀκούστε νὰ σᾶς στορίσω κ’ ἔν’ ἄλλο πιὸ γουστόζικο.

Καὶ διηγήθηκε τὴν τελευταία ἐπίθεσι κ’ ἓνα ἐπεισόδιό του στὶς προφυλακές.

Τὸ ἐπεισόδιο γίνηκε ἓνα πρωτὶ, τὴν ὥρα ποὺ μαζί μὲ ἄλλους φαντάρους ξεμπουκάριζαν ἀπὸ τὸ λόγγο. Μακριὰ βροντοῦσε τὸ κανόνι . . . Βρεθήκανε μπροστὰ σὲ μιὰ τούρκικη περιπολία, κατάφατσα. Ρωμοὶ καὶ Τοῦρκοι ἀρπαχτήκανε. Αὐτός, στὸ μερτικό του, σούβλισε δύο : Ἐνα χοντρό, γαλονᾶ, ποὺ βρέθηκε στὸ δρόμο του, κ’ ἓνα νέο, πολὺ

ἀγαμνό, πὸν τῷχε βάλει στὰ πόδια κ' ἔτριχε μὲ τὰ τέσσερα. Ὁ χοντροὸς ἔπεσε σὰ σακκὶ πάφ! καὶ ὁ Βασίλης τὸν ἄκουσε πίσω του νὰ μουγγρίζῃ. Ὁ νέος τρύπωσε στὸ λόγγο καὶ θὰ τὴ γλύτωνε, ἂν δὲν εἶχε τὴν κακορροϊκιά νὰ σκοντάψῃ σὲ κἄτι θαμνόκλαδα καὶ νὰ ξαπλωθῇ μπρούμυτα. Ὁ Βασίλης τὸν ἔφτασε, καὶ πέφτοντας ἀπάνου του σὰν κεραυνὸς τοῦ κάρφωσε τὴν ξιφολόχη ἀνάμεσα στὴ δυὸ πλάτες.

— Καὶ τότες, πὸν λέτε, σὰν ἔκανα νὰ τραβήξω τὴν ξιφολόχη μου, δὲν ἔβγαине. Εἶχε καρφωθεῖ στὴ γῆς, στὰ κόκκαλα, ποιὸς ξέρει. . . Ἄναγκάστηκα νὰ βάλω ὅλη μου τὴ δύναμη, στηρίζοντας τὸ δεξί μου τὸ ποδάρι στὰ νεφρὰ τοῦ Τούρκου. . . Κεῖνος δὲν ἔβγαλε ἄχνα, δὲ μπόραγε νὰ μιλήσῃ. Θαρρῶ πὼς τοῦχα τσακίσει τὴ φλογέρα. Μονάχα γύρισε τὸ κεφάλι του σὲ μένα, μὲ τὸ στόμ' ἀνοιχτὸ καὶ τὰ μάτια γκουρλωμένα, σὰν τρελλός, νὰ ἔτσι γιὰ! . . . Καὶ τότες μονάχα εἶδα πὼς ἦτανε νιὸς, παλληκάρι. . .

Καὶ ὁ Βασίλης, κοιτάζοντας τὴν πειθερά του, ἐπρόστεσε: — Ἐμοιάζε λιγάκι μὲ τὸν Ἄγγελῆ. . . Ἔτσι μοῦ φάνηκε. Καί, μὰ τὸ Θεό, μάνα, κείνη τὴ στιγμή ἀνατρίχιασα! . . .

Εἶχε πέσει βαθειὰ βουβαμάρα μέσα στὴν κάμαρα, κ' ὄλοι κοιτάζανε τὸ Βασίλη σὰν τρομαγμένοι. Κεῖνος, σὰ νὰ ζητοῦσε συχώρεση, εἶπε:

— Ἔτσι εἶναι στὸν πόλεμο: Σὰν ἀρχινάει, ἔχει κανεὶς μαλακιά τὴν καρδιά. Μὰ τώρα. . .

Καὶ γελώντας σατανικά, ἀμπώξε μὲ τῶνα χέρι τὸ σοφρᾶ, καὶ μὲ τ' ἄλλο, τ' ὠπλισμένο μὲ τὸν ἐγγλέζικο σουγιᾶ, ἔκανε μιὰ φονικιά χειρονομία:

— Τώρα, νά!

Ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ, πὸν εἶχε φανερωθεῖ στὸ κατώφλι κ' ἄκουγε, κούνησε τὸ κεφάλι του, οἱ γυναῖκες μουρμούρισαν κἄτι, καὶ τὰ παιδάκια στέκαν ἡσυχᾶ, κοιτάζοντας τὸ Βασίλη, μὲ τὸ δάχτυλο στὸ στόμα. . . Ἡ Τασιά, κατάχλωμη, ἐκοίταζε πότε τὰ μάτια τοῦ γαμπροῦ της, πότε τὰ χέρια του, πὸν ἦταν τόσο δυνατὰ κ' ἤξεραν νὰ σκοτώνουν. . .

Σὲ κάμποση ὄρα, τὸ ἀντρόγενο οἱ Κατσαμπαῖοι σηκώθηκαν νὰ φύγουν. Ὁ γέρος φορτώθηκε ξανὰ τὴν τσάπα, ἢ γιὰ τὶς ἀποδέλοιπες πατάτες, καληνύχτισαν καὶ βγήκανε στὸ δρόμο.

Τὸ σπίτι τους ἦτανε στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ χωριοῦ, κοντὰ στὰ Καμίνια.

Εἶχε σκοτεινιάσει πιά καὶ τὰ πρῶτα ἀστέρια τρεμολαμπίζανε στὸν ἀνοιξιάτικο οὐρανό. Μιά γλύκα ἦτανε παντοῦ χυμένη. Μὰ οἱ δυὸ γέροι πηγαίνανε σιωπηλοὶ μέσα στὴ νύχτα, μὲ τὴν ψυχὴ γεμάτη ἀγωνία. . . Τὸ μυαλό τους ἔτρεχε μακριά, πολὺ μακριά, ἐκεῖ ποὺ βροντοῦσε τὸ κανόνι κ' οἱ ἄνθρωποι σουβλίζουνε τοὺς ἀνθρώπους σὰν κοτόπουλα.

Μὰ πάνω ἀπ' ὅλα οἱ γέροι συλλογιζόντουσαν τὸ γυιό τους, τὸ στερνοπούλι τους, ποὺ ἦτανε τόσο νέος, σχεδὸν παιδί ἀκόμα, ποὺ ἦταν λιανὸς κ' εἶχε καρδιά τρυφερὴ σὰ μπουμπούκι. . . Πατέρας καὶ μάνα βλέπαν ἓνα ὄραμα, τὸ ἴδιο, ποὺ δὲ μπορούσαν νὰ τ' ἀποδιώξουν ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ νοῦ τους. Βλέπανε τὸν Ἀγγελῆ τους καρφωμένο στὴ γῆς, νὰ στρηφογυρίζη μὲ ἀπελπισμένη προσπάθεια, μὲ τὸ στόμα ὀλάνοιχτο, τὰ μάτια τρελλά. . . Κι' ἄθελα τὸ μυαλό τους πηγαινε καὶ στοὺς δυὸ Τούρκους γονιούς, ποὺ μπορεῖ νάταν καὶ κεῖνοι δυὸ γέροι χωριάτες, σὰν αὐτούς, σὰν τὸν ἔρημο τὸ Γιάννη καὶ σὰν τὴ δόλια τὴν Τασιά. Ἄχ! . . .

Ἡ μάνα ἔνοιωθε μέσα στὸ στῆθος της τὴν καρδιά της νὰ παγώνη. Δάκρυα τῆς γιόμιζαν τὰ μάτια καὶ ἀφοῦ κανεὶς δὲ μπορούσε νὰ τὰ δῆ, ἡ Τασιά τ' ἄφηνε νὰ τρέχουν. Πλάγι της περπατοῦσε ὁ Γιάννης βαρὺς, σέρνοντας τὰ πόδια του, μὲ τὸ κεφάλι σκυφτό, καμπουριασμένος. Πότε-πότε ἀναστέναζε.

Ὅταν φτάσανε σπίτι, βρήκανε τὴν κόρη τους τὴ Βαρσαμὴ νά'χη ἀναμμένο τὸ καντήλι καὶ νὰ θυμιατίζη τὰ κονίσματα.